

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2014 metai
2

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2014

2

Vilnius 2015

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2014

2

Vilnius 2015

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Finansavimo sutartis Nr. LIT-7-55

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)
Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

SAULIUS GRYBK A U S K A S

**BUVĘS VILNIAUS MIESTO LKP KOMITETO
PIRMASIS SEKRETORIUS F. BIELIAUSKAS:
„DRAUGAI UŽSIMANĖ MANE SUMAIŠYTI SU PURVU“**

Lietuvos centriniam valstybės archyve Felikso Bieliausko fonde saugoma byla keistu pavadinimu: „Pastabos apie Vilniaus m. partijos komiteto vadovavimą pirminėms organizacijoms, 1965 m.“ Kodėl šis pavadinimas yra neįprastas? Visų pirma todėl, kad byla datuojama 1965 m., o F. Bieliauskas Vilniaus miestui vadovavo tik iki 1963 m. Pats jis, aprašydamas šio klausimo svarstymą 1963 m. lapkritį SSKP CK, kur buvo iškviestas ir jo žodžiais tariant, „maišomas su purvu“, tvirtina, kad tokia klausimo formuluotė buvo tik pretekstas jį užsipulti, o iš tiesų kalbama buvo visai ne apie pirmines partines organizacijas.

Feliksas Bieliauskas (1914–1985) turėjo komunisto pogrindininko, slapta veikusio pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu, bei A. Smetonos režimo kalinio reputaciją. Būdamas aktyvus ir charizmatiškas, sovietmečiu jis greitai kilo karjeros laiptais, 1951 m. pasiekdamas LKP CK sekretoriaus, o 1957 m. – Vilniaus miesto partijos komiteto pirmojo sekretoriaus postą. Buvusių veikėjų prisiminimu, tai buvo aštrus ir tiesus vadovas, matyt, todėl ilgai ir neišsilaikydavo aukščiausiuose postuose. Antai ilgamečio „Elfos“ generalinio direktoriaus V. Blinkevičiaus liudijimu, jam lankantis pas Vilniaus pirmąjį sekretorių, F. Bieliauskui paskambino Vilniaus grąžtų gamyklos partinis sekretorius. Pasak V. Blinkevičiaus, F. Bieliauskas barė skambinusį: „tu turi padėti direktoriui, o ne jį skųsti“¹. Buvęs LKP CK skyriaus vedėjas V. Astrauskas prisimena, kaip F. Bieliauskas „skaitė paskaitą“ nepatenkintiems rusakalbiams Vilniaus funkcionieriams, kurie susipainioję piktinosi, kad Vilniuje statomas paminklas „kokiam tai cirkui“. Anot V. Astrausko,

¹ S. Grybkauškas, *Sovietinė nomenklatūra ir pramonė Lietuvoje 1965–1985 m.*, Vilnius, 2011, p. 339.

viename partiniame susirinkime supykęs F. Bieliauskas aiškino, kad „ne cirkui, o Cvirikai“, ilgai kalbėdamas, kad atvykusiems privalu žinoti respublikos kultūrą².

F. Bieliausko tiesumą ir tiesmukiškumą kompensuodavo jo asmeniniai socialiniai tinklai ir charizma, kitaip, matyt, taip elgdamasis jis būtų greitai tapęs *persona non grata* aukštos nomenklatūros aplinkoje. N. Chruščiovo valdymo laikotarpiu galime kalbėti net apie tam tikrą Bieliauskų klaną: Feliksui užimant LKP CK sekretoriaus, vėliau – Vilniaus miesto vadovo postą, jo brolis Vytautas buvo LKP CK Organizacinio partinio darbo skyriaus vedėjas. Bieliauskų šeimos galia tęsėsi ir naudingomis jungtuvėmis. Antai dukterėčia Goda ištekėjo už tuometinio LKP CK sekretoriaus pramonei Algirdo Ferenso, kuris nomenklatūroje buvo nominuojamas potencialiu A. Sniečkaus įpėdiniu. F. Bieliausko asmenybė įdomi tuo, kad ją galima vertinti kaip tam tikrą indikatorį, rodantį, kiek vietos veikėjui sistema leido veikti savarankiškai. Spėtume, kad ir tuometiniams veikėjams jis buvo labai reikalingas, nes kartais leisdavo sau įgarsinti glūdėjusį nepasitenkinimą pernelyg dideliu Maskvos kišimusi į respublikos reikalus.

F. Bieliausko gebėjimas burti kolektyvą, tapti jo siela akivaizdus iš to meto užrašų ir nuotraukų. Fotografijose jis įamžintas sakantis tostus nomenklatūros medžiotojų rate, teikiantis neformalius geriausio medžiotojo ar paguodos medžiotojui apdovanojimus. Tarp jo fonde esančių užrašų lapelių randame pasižymėtų anekdotų, kurie vargu ar buvo itin antitarybiniai, tačiau ir ne sistemą šlovinantys. Antai viename tokiaame anekdote klausama: „Kodėl trūksta parduotuvėse mėsos? 1) visos kiaulės tapo žmonėmis, 2) karvės ištekėjo už karininkų, 3) visos vištos padvėsė iš juoko, sužinojusios apie eilinį garbės vardo suteikimą.“³ Galima spėti, kad šis anekdotas buvo sakomas nomenklatūros medžiotojų ar kituose neformaliuose susibūrimuose. Nuoširdus LSSR aukštojo ir aukštesniojo mokslo ministro H. Zabulio laiškas atskleidžia, kad F. Bieliauskas buvo pavyzdys ir net tam tikras jaunesnės kartos nomenklatūros mokytojas. Publikuojamas F. Bieliausko dokumentas yra įdomus, bet labai neaiškios paskirties. Sunku suprasti, ar tai laiško, skundo į LKP CK ar net SSKP CK juodraštis, ar atsiminimų fragmentas, užrašytas sau ir kitiems. Teksto viduryje esanti eilutė lyg ir išduoda, kodėl F. Bieliauskas ėmėsi šį tekstą rašyti. Jis rašo: „Bet aš noriu įtikinančiai prašyti kitko, kas ir yra mano laiško esmė: išimti iš mano asmeninės bylos pažymą, pasirašytą drg. Krupino ir Barsukovo, kaip dokumentą, kurio parengimas neturėjo tikslo gerinti Vilniaus partijos gorkomo darbą pirminėmis partinėmis organizacijomis.“⁴ Taigi, pats F. Bieliauskas šį savo rankraštį užvardija „laišku“, o tai, kad tekstas rašytas rusiškai, leidžia spėti, kad jį buvo planuojama siųsti į Maskvą. Tiesa, tuometinės nomenklatūros „užrašai sau“ rusų

²S. Grybkausko interviu su V. Astrausku, 2014 m. kovo 4 d. Autoriaus asmeninis archyvas.

³*Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – *LCVA*), f. R-523, ap. 1, b. 334, l. 46.

⁴F. Bieliauskas, Apie Vilniaus miesto partijos komiteto darbą su pirminėmis organizacijomis, ten pat, b. 318, l. 2.

kalba nestebina. Kaip matyti iš išlikusių P. Griškevičiaus užrašų knygečių fragmentų, jis įvairių Maskvoje vykusių renginių metu reikšmingesnes pastabas pasižymėdavo rusiškai⁵. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad tai daugiau rusiškų pasisakymų konspektavimas, o ne savo paties kuriamas tekstas. Be to, P. Griškevičiaus užrašų „lapeliai“ yra iš vėlesnio laikotarpio nei aptariamas F. Bieliausko dokumentas.

Deja, ne tik SSKP CK sekretoriato posėdžių medžiaga, bet ir Organizacinio partinio darbo skyriaus 1963–1965 m. dokumentai, saugomi Rusijos valstybės naujausios istorijos archyve (sutrumpintai – РГАНИ), neprieinami tyrinėtojams. Todėl nėra galimybės patikrinti, ar pristatomo rankraščio „švarraštis“ nukeliavo į Maskvą. Dėl tos pačios priežasties nėra žinomas išsamus F. Bieliausko rankraštyje minimos pažymos turinys, kurios autoriai yra SSKP CK darbuotojai N. Krupinas ir Barsukovas. Kritiškas F. Bieliausko atsakymas į kai kuriuos minėtoje pažymoje išdėstytus teiginius bent šiek tiek atskleidžia jos turinį, kartu parodydami tuo metu vykusį centro ir respublikos „dialogą“, tiksliau, SSKP CK aparato užsipuolimą, neigiamą Vilniaus partinių vadovų veiklos vertinimą vadovaujant pramonei ir kitoms sritims.

Gausūs braukymai ir taisymai tekste rodo, kad jo autorius ieškojo teisingesnių ir įtaingesnių žodžių, o ne „laisva ranka“ liejo savo skausmą ir nusivylimą. Tai, kad raštas buvo neišsiūstas, leidžia įtarti ir jau lietuviškai teksto viršuje užrašyta eilutė. Akivaizdu, kad šis sakinytis parašytas jau vėliau. Reikėtų atkreipti dėmesį į šios bylos datą – 1965 m. Tai pirmieji metai po N. Chruščiovo nuvertimo. Todėl kritiškai rašyti apie N. Chruščiovo klientą SSKP CK sekretorių V. Titovą buvo saugu. Rusiškai rašytas tekstas pradedamas tikslia – 1963 m. lapkričio 13 d. data, kas liudija tam tikrą autoriaus distanciją nuo aprašyto įvykio laike. Akivaizdu, kad F. Bieliauskas šį tekstą rašė ne „ant karštųjų“, tik grįžęs iš jį papiktinusio vizito Maskvoje. Ne ankstesnį nei 1965 m. ruduo rankraščio datavimą rodytų ir tai, kad prisimindamas tuometinę situaciją Vilniaus P. Eidukevičiaus odos ir batų gamybos kombinate F. Bieliauskas kritiškai kalba apie pramonės planavimo situaciją N. Chruščiovo valdymo laikotarpiu, akcentuoja egzistavusią bendrosios produkcijos (vadinamojo „valo“) svarbą vertinant pramonės įmonės veiklą. Tai labai primena 1965 m. spalio mėnesį pradėtos vadinamosios Kosyginio ekonominės reformos retoriką.

Pristatomas dokumentas yra įdomus analizuojant Maskvos ir sovietinės Lietuvos vadovų santykius, taip pat aptariant egzistavusias valdymo praktikas sovietinėje komandinėje sistemoje, antireliginę politiką ir Vilniaus miesto pramonės valdymą. 1963 m. gruodžio 4 d. vykusioje Vilniaus miesto ataskaitinėje rinkiminėje konferencijoje F. Bieliauskas, kaip pirmasis miesto komiteto sekretorius, skaitė ataskaitinį pranešimą. Jame tik kartą buvo paminėtas pokalbis su V. Titovu, o apie įvykusį „maišymą su purvu“ F. Bieliauskas net neužsiminė. Įdomu tai, kad esminės, kuo nors nuo kitų partinių

⁵ Žr. Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau – LYA), f. 1771, ap. 270, b. 250.

konferencijų išsiskiriančios kritikos F. Bieliausko atveju nebuvo pasakyta. Tiesa, miesto vadovą kiek pakritikavo SSKP CK instruktorius N. Krupinas, kuris, kaip matyti iš pristatomo dokumento teksto, ir buvo vienas iš pažymos apie Vilniaus miesto partijos komiteto darbą autorių. Nei po N. Krupino kalbėjęs respublikos vyriausias ideologas, LKP CK sekretorius Antanas Barkauskas, nei ūkiniais klausimais pasisakęs LSSR Ministrų tarybos pirmininkas Motiejus Šumauskas neišsakė kiek aštresnės kritikos F. Bieliausko veiklos atžvilgiu⁶.

Įdomu tai, kad minėtoje konferencijoje nedalyvavo pats respublikos vadovas – LKP CK pirmasis sekretorius A. Sniečkus. Istorikas M. Ėmužis mano, kad būtent A. Sniečkaus iniciatyva F. Bieliauskas buvo pašalintas kaip svarbus jo konkurentas, galėjęs pretenduoti į jo kėdę⁷. Žinome pavyzdžių, kai A. Sniečkus iš tiesų nušalino potencialius kandidatus į jo postą, tai darydamas net ir Maskvos rankomis. Antai 1955 m. pabaigoje – 1956 m. pradžioje iškilus įtampai ir konfliktams su LSSR Ministrų tarybos pirmininku M. Gedvilu, A. Sniečkus prašė Maskvos pašalinti M. Gedvilą iš posto, neatskleisdamas, kad tai yra jo sumanymas ir iniciatyva⁸. Maždaug po dešimties metų nuo pristatomame dokumente aptariamų įvykių, 1971 m., iš Vilniaus miesto vadovų buvo nušalintas F. Bieliausko įpėdinis K. Mackevičius, kuris neatsargiai prasarė apie savo ambicijas užimti A. Sniečkaus kėdę. Vis dėlto tai, kad A. Sniečkus nedalyvavo minėtoje Vilniaus miesto partinėje konferencijoje 1963 m. gruodžio 3–4 d., ir tai, kad nebuvo jokio F. Bieliausko užsipuolimo, leidžia spėti, kad miesto vadovo nušalinimas buvo inicijuotas Maskvos ir galėjo būti nukreiptas prieš A. Sniečkų. Pastarojo politinės akcijos N. Chruščiovo valdymo laikotarpio pabaigoje buvo smukusios.

F. Bieliausko rankraštis leidžia giliau pažvelgti į realiai veikiančią sovietinį „demokratinį centralizmą“. Teksto autorius tvirtina, kad jam dar prieš išvykstant į SSKP CK, jau buvo suderinta kita kandidatūra į Vilniaus miesto vadovus. Kokio nors jos aptarimo mes nerasime, F. Bieliauskas skundžiasi dėl centro funkcionierių veikimo už jo nugaros. Anot jo, nors neigiamai miesto komiteto darbą įvertinanti pažyma buvo parengta seniau, ji buvo laikoma paslapyje, neatskleidžiant jos turinio ne tik F. Bieliauskui, bet ir LKP CK vadovybei. Šie 1965 m. parašyti žodžiai tik patvirtina, kad ir F. Bieliauskas buvo įsitikinęs, kad jo nušalinimo iniciatyva ėjo ne iš A. Sniečkaus, bet iš Maskvos pusės. Dingstis sukritikuoti F. Bieliausko veiklą buvo SSKP CK instruktorių N. Krupino ir Barsukovo atliktas patikrinimas. Abu jie buvo SSKP CK Organizacinio partinio

⁶ Vilniaus miesto LKP partinės konferencijos 1963 m. gruodžio 4 d. protokolas, ten pat, f. 3109, ap. 48, b. 1.

⁷ M. Ėmužis, Antano Sniečkaus sovietinio partinio elito formavimasis 1956–1974 metais, *Lietuvos istorijos studijos*, 30, 2012 m., p. 142.

⁸ S. Grybkauškas, Komunistų partijos Centro komiteto antrojo sekretoriaus institucijos atkūrimas Pabaltijo respublikose XX a. šeštojo dešimtmečio viduryje, *Genocidas ir rezistencija*, 2013 m., nr. 2 (34), p. 51.

darbo skyriaus darbuotojai – N. Krupinas dirbo šio skyriaus Baltarusijos ir Pabaltijo respublikų sektoriaus instruktoriumi, atsakingu už situaciją sovietinėje Lietuvoje, o Barsukovas – greičiausiai Organizacinių ir įstatų sektoriuje, prižiūrėjusiame partinių organizacijų veiklą bei rengusiam SSKP svarbiausius renginius – suvažiavimus bei plenumus. Įdomu, kad pristatomame 1965 m. rašytame F. Bieliausko tekste šių abiejų funkcionierių vadovas SSKP CK sekretorius V. Titovas apibūdinamas labai neigiamai. Pašalinus N. Chruščiovą iš vadovybės, iš pareigų atleistas ir jo statytinis V. Titovas. Pastarasis buvo paskirtas Kazachstano KP CK antruoju sekretoriumi. Toks F. Bieliauską įžeidusio V. Titovo pažeminimas F. Bieliauskui atrodė dar nepakankamas, apie ką jis užsimena pristatomame tekste. Vis dėlto ne SSKP CK sekretorių lygmuo buvo svarbiausi veikiantys asmenys, su kuriais savo darbo kasdienybėje tekdavo susidurti sovietinės respublikos vadovams. Neigiamą pažymą parengusių SSKP CK instruktorių darbą mažai paveikė N. Chruščiovo nušalinimas iš posto. N. Krupinas ir toliau, bent jau iki 1966 m., dirbo minėtame SSKP CK Organizacinio partinio darbo skyriaus Baltarusijos ir Pabaltijo sektoriuje. Tiesa, 1966 m. jis kuravo ne sovietinės Lietuvos, o Latvijos reikalus.

Dokumentas

Apie Vilniaus miesto partijos komiteto darbą su pirminėmis organizacijomis, 1965⁹
Aš, ilgai galvojau, ar rašyti šitai. Bet visiems [sunkiai įskaitoma], mums komunistams yra Žmogus¹⁰ ne autoritetas, todėl nusprendžiau parašyti¹¹.

13 ноября 1963 года на Организационной комиссии ЦК КПСС под председательством секретаря ЦК т. В. Титова был заслушан мой доклад о руководстве Вильнюсского горкома КП Литвы первичными организациями. Я в это время работал первым секретарем Вильнюсского ГК КП Литвы.

Подготовка этого вопроса инструкторами отдела парторганов т.т. Крупиным и Барсуковым¹², обстановка, созданная на самом заседании Организационной комиссии показывало, что отнюдь не интересами улучшения работы первичных организации вызван мой отчет. Главной целью было другое. После того, как я честно и предано проработал на партийной работе 30 лет, в т. ч. в условиях [neįskaitomas

⁹ *LCA*, f. R-523, ap. 1, b. 318, l. 1–7.

¹⁰ Omenyje, matyt, turėtas konkretus žmogus – N. Chruščiovas arba buvęs SSKP CK sekretorius V. Titovas. Taip pat neatmestina, kad F. Bieliauskas prisimena nepagarbą žmogui, aprašydamas savo patyrimą SSKP CK aparate.

¹¹ Sakinys originale įrašytas lietuviškai, matyt, jau vėliau nei pagrindinis tekstas užrašytas rusų kalba.

¹² SSKP CK aparato darbuotojai.

žodis] подполья¹³, когда мне исполнилось 50 лет и я обогатился опытом работы, [neįskaitomas žodis] его имел раньше, приобрел определенный авторитет, товарищи пожелали просто смешать с грязью меня. Конечно, трудно было [neįskaitomas žodis] – полагать это справедливым. Только этим я могу объяснить нервные крики т. Титова¹⁴ в мой адрес¹⁵ во время упомянутого заседания с угрозой отнять у меня партийный билет. Причем, когда я пытался пояснить т. Титову¹⁶, что не правильно на людей, отдавших личную кровь за Родину¹⁷ в вооруженной борьбе, и не зная их, клеить ярлык преступника и негодяя, то т. Титов тогда [neįskaitomi žodžiai] закричал, что не только отберет партбилет, но и [neįskaitomas žodis] к этому секретарю ЦК КПСС.

Я стоял как оплеванный. Вспоминались тогдашние годы борьбы за Сов. Литву. В 1933 году при одном аресте фашистская охранка стала меня избивать с криками: вот тебе, агент Москвы! Вот тебе, большевик проклятый! Но я был полный гордости и смог бросить палачам: [neįskaitomas žodis] не оклеветаете меня, это луч надежды [neįskaitomas žodis]. А теперь стою, словно не товарищ по идее перед до мной, а кто знает кто такой?¹⁸

Раз секретарь ЦК КПСС знает меня лично, и я подумал, что действительно хорошо было бы, если вопрос был вынесен на секретариат, однако т. Титов слово Секретариат в своем прокрике любил употреблять видимо лишь как пугало.¹⁹ Он даже вид не подал, что слышит, когда я сказал «до свидания». Тов. Титов, конечно, ошибочно был выдвинут на такую большую и ответственную [neįskaitomas žodis], и не только я, как знаю, все его знающие, горячо одобрили решение ЦК убрать²⁰, что он не компрометировал больше своим поведением высокий авторитет ЦК нашей партии. Я, правда, сомневаюсь, что он не будет компрометировать его и дальше. От людей, которые перед старшими усердствуют подхалимстве, а перед подчиненными выступают суровыми львами, хорошего ждать трудно. Но я хочу убедительно просить другого, в этом заключается и суть моего письма: изъять из моего личного

¹³ Sakinio dalis po kablelio įterpta, užrašyta virš eilutės.

¹⁴ Vitalijus Titovas (1907–1980) – sovietinis partinis veikėjas, SSKP CK organizacinio partinio darbo respublikose skyriaus vedėjas (1961–1965), SSKP CK sekretorius (1962–1965). Po N. Chruščiovo pašalinimo iš SSKP CK pirmojo sekretoriaus posto buvo paskirtas Kazachstano KP CK antruoju sekretoriumi (1965–1970). Žr. Титов Виталий Николаевич, Справочник по истории Коммунистической партии и Советского Союза 1898–1991, <<http://www.knowbysight.info/ТТТ/05188.asp>> [žiūrėta 2015 05 06].

¹⁵ Nubraukta tekste „на меня“.

¹⁶ Pavardė įrašyta viršuje ir įterpta.

¹⁷ Originale nubraukta „борьбе“.

¹⁸ Ši pastraipa užrašyta sąsiuvinio lapo paraštėje ir įterpta.

¹⁹ Nubraukta „это является не допускаемым“.

²⁰ Originale nubraukta „освободить т. Титова с должности секретаря“.

дела справку, подписанную т.т. Крупиным и Барсуковым, как документ, составление которого не преследовало цели улучшения руководства первичными организациями со стороны горкома партии. Об этом можно засвидетельствовать хотя бы такими фактами:

1) Почему этот документ, т.е. справка о руководстве Вильнюсского ГК партии первичными организациями, будучи готовым несколько месяцев, держался в тайне от секретарей, от бюро ГК партии, и познакомил т. Крупин меня с ней лишь перед заседанием Организационной Комиссии.

„Baisu ir nusikalstama, kada kritika ir tą šventą partijos reikalą panaudoja tendencingai šmeižti ir juodinti žmogų. Tai tikslinga [neįskaitomas žodis]“.²¹

2) Почему со этой справкой не познакомили секретарей, членов бюро ЦК КП Литвы. Даже т. Попов²², когда его перед выездом просил посоветовать что либо, мне утверждал, что справки он ни читал, что это дело ЦК КПСС, они вопрос готовили, ничего он сказать не может. Я знаю, что слова Попова не были искренними и [neperskaitomas žodis] но [neperskaitomas žodis] слов не было бы, если т. Крупин выполнил бы обещание, данное еще летом, что хотя бы к [neperskaitomas žodis] в ЦК КП Литвы для ознакомления, что бы было подготовиться квалифицированно к отчету.

3) Почему от республики срочно потребовался [neįskaitomas žodis] отчет горкома на Организационной Комиссии, причем я был вызван для отчета десять дней до начала городской партийной конференции²³ когда во всех инстанциях уже было согласованное и мне известна кандидатура на мое место. Я тогда говорил т. Крупину: как понять все это: желатели доведут до какого-то финального конца всю ту несправедливую травлю, которая проводится против меня в течение последних лет после прислания в республику т. Попова!²⁴ Тов. Крупин не счел для себя [neįskaitomas žodis] что-либо пояснить.

4) Почему²⁵ потребовалось исказить факты в справке? Ведь недостатков в работе ГК и РК по руководству первичными парторганизациями можно было найти и без искажений и преувеличения.²⁶

²¹ Ši lietuviškai užrašyta pastraipa yra sąsiuvinio lapo parašėje ir nėra įterpta į kurią nors konkrečią vietą teksto lape. Tai rodo, kad šiuo vėlesniu užrašu buvo siekiama pateikti savo paaiškinimą, sustiprinti ankstesnę argumentaciją.

²² Borisas Popovas (1909–1993), LKP CK antrasis sekretorius (1961–1967).

²³ Tekste nubraukta „когда мое освобождение применяя“.

²⁴ Tekste nubraukti žodžiai „т. Попов и его [neįskaitomas žodis] взятые им в ее люди“.

²⁵ Tekste nubraukta – „надо было“.

²⁶ Tekste nubraukta „и помощь опытных товарищей в деле вскрытия и обнаружения недостатков и даже ошибок и их устранения всегда можно только приветствовать“. Lapo parašėje užrašyta: „[neperskaitomas žodis] идеи о национальном вопросе“.

В отчетном докладе ГК партии на городской партконференции я постарался внести все то объективное и справедливое, что было сказано на Организационной Комиссии, и умолчать все то, что было ложное и оскорбительное. И я совсем не удивился, почему в своем выступлении т. Крупин²⁷ положил в сторону справку, которую предоставил Организационной Комиссии, основываясь на которую т. Титов угрожал отнять от меня партийный билет. Я удивился лишь, как по своему понимают иные партийную принципиальность: в одной аудитории говорит одно, а в другой – обратное. Конечно, дело не в этом. Тов. Крупину просто было стыдно перед знающим положение вещей делегатами говорить неправду, записанную и подписанную в справке.

Я приведу лишь отдельные примеры этой неправды. На городской партийной конференции²⁸ фактами, анализом опровергнуто утверждение справки, что показатели работы промышленности города из года в год ухудшаются. Это огульное обвинение построено на отдельные промахи отдельных предприятий, причем на тенденциозно раздутые недостатки некоторых (завод сверл и др.), а также основываясь на неграмотные сравнения. Например, сравнивают рост брака определенных лет к браку, а умалчивает то обстоятельство, что сумма брака к валовому выпуску продукции из года в год [nubrauktas žodis – уменьшилась] снижалось. Умалчивалось [в] справке – очень быстрый ввод производственных площадей за последние годы, недостаток квалифицированных кадров (станкостроителей – хотя двух инженеров мы просили т.т. Крупина, Лебедева, в течение двух лет, однако нам не дали ни одного), совершенно умалчивалось главное в нашей работе, каких результатов мы достигли смело выдвигая, воспитывая и поддерживая молодые кадры специалистов, т. е. Решая проблему кадров.

На совершенно извращенных упреках и аргументах построено обвинение горкома по распределению квартир. Горком как раз навел порядок в распределении квартир, и по примеру нашему этот порядок был распространен на всю республику.

Ведь всем известно было, что завод [neįskaitomi du žodžiai, turbūt – счетных машин] в 1958–59 годах имел средства и строил себе жилые дома, а потом по [neįskaitomas žodis] был изменен право строить жилые дома. От предприятий было отнято, но зато, когда завод сч.[етных] машин получил 50 квартир, другие предприятия не получили не по одной.²⁹

Лишь отсутствие серьезных фактов обвинения вынудило авторов справки привести пример [neperskaitomas žodis] Шубайте которая была переселена из квартиры

²⁷ Tekste nubraukta „не слова не сказал“.

²⁸ Omenyje turima Vilniaus miesto LKP konferencija, vykusį 1963 m. gruodžio 4 d. Jos protokolas saugomas LVA, f. 3109, ap. 48, b. 1.

²⁹ Pastraipa užrašyta sąsiuvinio lapo parašėje laukelyje ir įterpta į tekstą.

в квартиру решением Совета министров республики, причем переселена она была правильно. Например, если в 1965 году горисполкомом много раз меньше предоставил квартир очередникам на фабриках и заводах, чем горисполком предоставил их в 1963 году, то разве правильно будет за это поносить горком партии, без глубокого и делового разбора, что к чему?

На городской партийной конференции тов. Крупину было стыдно говорить и поэтому он не говорил о том, что «бюро ГК и его секретарят проявляет либерализм и беспринципность в оценке партийного поведения таких работников, которые ведут себя недостойно», что это обвинение не имело серьезной почвы под собою, а факты приведенные в справке для утверждения этого положения или однобокие или извращены. Напр., по Шакочюс горком партии как раз поддержал решение первично партвзыскание по нему, считая, что это решение наиболее справедливое, (причем спекуляция автомашинами Шакочюсом никем не было подвержено)³⁰ а в справке т. Крупина указано, что горком выворачивал Шакочюс вопреки решению первичной парторганизации. Зачем были нужны эти как и другие перетяжки? Все люди можно перепроверить, оценки горкома в упомянутой в справке дается к людям, когда улеглись былые страсти, и будет видно, насколько тенденциозно и огульно товарищи давали справки на нашу работу [neperskaitomi žodžiai] вrede и той, что якобы число совершаемых религиозных обрядов «непрерывно растет». В вопросах атеистической работы т. т. Попов Б. В. и Крупин Н. Н. толкали нее на грубое администрирование, когда мы не согласились с этими неверными установками, то для травли против нас подключили даже газету «Известия», которая напечатало ряд клеветических статей против нас: лишь [neperskaitomas žodis] бригада ЦК КПСС, работавшая в республике по [neaiškus žodis–партийной?] работе, помогла Горкому партии избежать, приостановила дальнейшие травли по этому вопросу.

О недоброжелательности со стороны составителей справки свидетельствует то, что они фактов для иллюстрации искали для заранее заготовленных положений и утверждено, поэтому в справке указывались факты, по которым давным давно были приняты меры. Например, в 1963 году 16 апреля школа, как образцовая в смысле постановления воспитательного ряда, в частности интернационального воспитания учащихся была включена в списки для посещения ее иностранными делегациями, она завязала с одобрения ЦК постоянные связи с одной партийной школой из ГДР, а справке все [neperskaitomas žodis] горком партии на примере этой школы, что есть [neperskaitomas žodis] интернациональное воспитание. Или давным давно, в 1958 году, был случай, когда я на районной партконференции подверг к критике [neperskaitomas žodis] выступление делегата Ильиневского [?], очень хорошо из-

³⁰ Įterpta sąsiuvinio lapo paraštėje.

вестного в городской партконференции как не серьезно[го] человека, абсолютное большинство делегатов поддержало тогда меня, а не Ильиневского, что было доказано результатом тайного голосования делегатов. Все это не могло быть не известно т. Крупину и Барсукову,³¹ но тем не менее они записали в справку старый и извр. [ашенный] этот факт в мое обвинение, сами хорошо понимая, что это нечестно. Беда заключалась лишь та, что серьезных фактов не имели товарищам но использовали этот факт. Ведь секретарю горкома партии или другого выборного органа всегда выгоднее обходить острые угла, направляя людей, которые не правильно себя ведут, тогда будет спокойнее, голосов против не наберешь. Однако я всегда придерживался другого взгляда: правда имеется одна и честность [neperskaitoma frazè] коммунист [neįskaitomas žodis] поручений ему доверит, тем больше ревниво он должен это соблюдать, должен нашу партийную правду защищать всеми силами своей души, не кривить душою, а лишь правду говорить, причем не бояться некогда эту правду сказать в глаза, в открытую, сказать и подчиненному и тому, которому сам подчиняется.

О том, что товарищи заботились не о повышении роли первичных парторганизаций, а выварли³² все выдуманные фактики, дабы лишь очернить нашу работу, говорить и так делать. В справке утверждается, что якобы горком проверил телеузлы³³ 18 раз, кожевенно-обувной комбинат 21 раз, т. е. занимаются проверочною сутью, а положение на этих предприятиях не меняется в лучшую сторону. Прежде всего, горком партии много приложил усилий, что на пустом месте стал и начал давать продукцию совершенно новый завод телеузлов (первая очередь), был сколочен главным образом из молодежи, начиная от директора и кончая сборщиками, коллектив завода. Была проведена большая реконструкция кожевенно обувного комбината им. Эйдукиявичюса, много раз выросла его продукция. Однако [neperskaitomas žodis] нажим планирующих органов на рост вала, не подкрепляя другие позиции, необходимые для работы и жизни коллектива, привел к ряду нежелательных явлениям. Были серьезные упущения и в [neperskaitomi du žodžiai] работе. Все это бесспорно. Но в число 21 проверки товарищи включили и приход на комбинат [neperskaitomas žodis] инспектора, и приход комсомольцев из райкома комсомола проверять свой [neperskaitomas žodis], и приход в бухгалтерию из совнархоза проверить какую то [neperskaitomas žodis] т.д. Разве серьезным [neperskaitomas žodis] к лицу все это приписать горкому партии! Разве это нужно было лишь для того, чтобы потом посмеяться между собою: Вот, скрутили этого безумца и чихнуть не успел! Однако что в этом общего с партийными, това[ри]щеским отношением к общему делу.

³¹ Tekste nubraukta „и Попову“.

³² Tekste nubraukta „собирался“.

³³ Omenyje turima Vilniaus telemazgų (vėliau pavadinta Vilniaus radiokomponentų) gamykla.

Но ведь наказание – не самоцель.³⁴ Надо прежде всего думать о том, какую дает пользу. Мы иногда за те же проступки, если смотреть формально, наказывает одних очень строго, других меньше. И это не является ошибочным решением, если к этому имеются мотивы. Ведь этих вид [neperskaitomas žodis] обусловлено местом и временем.

Но так уж случается: коль стал человек не [neperskaitomas žodis], недостатки его сразу возводят в степень, а достоинства низводят до нуля.

«В проверку внесли лично элемент недоброжелательности...»

³⁴ Ši pastraipa parašyta kita rašymo priemone, matyt, vėliau, jau po kurio laiko.